

original

M. 10534: 1-38

uppt. av Olof Christofferson

Fru Alstrand

f. 1869. " "

Skane
Flytts
Fru Alstrand
invänn. 1943.

Efter enskifftet.

s. 1.

Beskrivning av gården.

s. 5

Nergrända stöckvallar.

s. 8.

Brikupor.

s. 13.

Livar instuckna i takshägget
över stalldörren.

s. 13.

Utbrytningsgårdarna uppförs.

s. 15.

Resegille.

s. 18.

Lämna avskuren såd hvar till
"norskyttens häst."

s. 21.

Klinggille.

s. 28.

Brunnbyggandet.

s. 36.

Efter Enskiftningens tet.

B11.8

FOLKLIVSHÄFTLINGSKOMMISSIONEN

De gamla byakurum undergick ju genom en skift
en genomgripande förändring ja så stor att vi
i var tid kunde ju knappa tänka oss något värre
än det skulle komma en lag som på grund av elekt-
triciteten av jordbruket skulle stadga återflytt-
ning till byarne och jordens. Detta skulle ju
i var tid möta ett mycket stort motstånd
ja även värre än en skiftet gjorde på sin tid.
Genom en skiftet splittrades den urgamla samhörig-
heten dessutom uppkom dit ju efteråt ett vist as-
und personerna emellan på grund av att de
fatt i olika gode jordar. Detta måste
utflytta finnas ju större jordareal än de kvar-
boende och i fall god din på utbytning
varaude jorden var av god beskaffunkel
blev han ju på ett tiotal år betydligt
rikare än de kvarboende.

I den del byar blev ju vitter nära alla
gårdarne s. k. solskiftade på så vis
att den gamla gårdarne fick kvar ligga
på sine platser så att hela byn delades i tre ängel
formiga farmar med sin egen vinkligaste
höna in i byakurmet varitt gårdarne fick

2. ~~Bogekartorna likna~~ ~~de~~ ~~ckerne~~ i ett hjul.
~~då att boga~~
Herriga på min gamla plats. Herriga i endel
andra byar är det blott de närmast begrund
gamla bygårdshöllt liiggande järderne som delats
till vilka jorden delats på detta vis. De läm-
ogra ut ~~på~~ utst i byn liiggande järderna
har fått mera ändamålsenliga former på
vissa jordarealer.

På grund av vitt mera ändamålsenliga jorddel-
ningens uppkom det ju också en ny sorts väg-
gar s. k. utfartsvägar för vilkas under-
hållande det i flera år framåt ej fanns något
praktiskt lag. Se vidare om väggar i S. K.
uppl. sid 68-70. Det må dock tilläggas att här var nu
gällande väg lag är det mycket olikomord
det allmänna vägunderhållet. S. t. en
om den största jorden i Skrytta härad Stora
Markie gård skull efter jordareal haft likså
mycket som en del mindre t. ex. i nr 1 Fru Ad-
stad m. fl. hava på året ett ar jord i halle
Stora Markie gård haft 25 met länge väg-
sträcka som de absolut ej kunnat underhålla. De min-
dra så litträt underhållt vissa väg latter. Datto har nu
blivit annorlunda sen vägunderhållt övertagits av vägdistrikten.
Förut var all vägunderhåll delad på kommunal och de res. ände noga
olikt fördelad så att en del järder hade vänd ligat myhrs väg och under-
hållt ande dremot nästan inga tider och de järderne vore ej lika
hållt ande dremot nästan inga tider och bekräftet het.

26/

Intendent B. Engström skriver i
Skaraborgs Folkrummars 1926:

"Gådar du i dag utafvor Skånes Hällar, fin-
nar du ikke mere samlingar av vita träd under
kastanjer och almar, varifrån ägorna skjuta
strålförnigt ut som från en sol" --

Herr Intendent Engström har här samma-
ligen stort fel i denna ord. Först och främst
var det särskilt inte nägra kastanje-
trä i de gamla byarna. De är nägon
möjlighet senare tid draget in kastanjer i
våra formmässiga grävver så hos det vissa
tint att betyda ty alla gamla byar (lantmäteriet)
beskrivningsantalet är alltså sedan brått om

Vad beträffar ägofigurans är det fö-
ryktat latt att beröra Intendents fel

Man behöver ju blott gå in på lantmäterets
kontor i Malmö och begära att få se en stort
nära många miljoner hela bys gamla och nya
och enskiftekartorna -- "Kall vi genast så keler-
het att det är som jag skrifvit. Det finns
nämligen ikke en enda bykarta där före markf-
tet som det är sol" varifrån ägorna skjuta strål-
fornigt ut som från en sol". Se denemat på
+ markf. t. ex. Ryggarp (Malmöhusa) Norra Åby. Skiftet
är kallat Vemmenöte m. fl. byar ifjäle så vi tydliga beris
till att de så kallade solskiften med strålförnigt ut
som från en sol ej är att finna före markf.,
men på flera ställen efter en skiftet.

2c/

Salskiften före en skiftet av liknät ut förd runt på ett helt annat vis än som här indikerat. B. ex. ströva beskrifvit. I de gamla bygatahusen utförsdes bygdeläningar på slutet af 1700 talit eller efter storskiftesförordningen i salshiften ^{på} ^{vid fläckefallen} vis att den syd åtbörde färden i byn red med nr 1 och så rakt om (räddes minnads då salshiften) så att den till vänster dromen blev nr 2 o.s.v. Den sydligast på andra sidan (ej sydåtbörde) fick sitta nr i bygathusen. På liknande vis delades byns olika gator jord ut till varje nr i stora skiften av de smala tegelhusen. Det blev räddes salshiften både i bygathusen och i flera olika gator jord områden i byn. Men i regnstrålförsvigt set som fram en sol. Detta delningsystem är nära nog aldrig häntade i vart enda gamla bygatedelning. Från Åhlöds bygatedelning af år 1776 gör liknät ett (enastående) undantag den från ty i denne by är det nordvästra gatunr 1 och den söder drom nr 2 o.s.v. avrigt sett motsols som det kallas). Trotsigen har delning by varje gått delningar efter min kommun då salen gick braklänges eller "avsed" (och ⁿⁱ visst matrads in delning (so att dagens förkortats)

Gårdarne leggedes i den gamla fyrkan-
tiga formen ofta med fyra längor dock nu

att det var en släppa mellan boningslängan och
uthusen vilka senare var sammankopplade.

I de äldsta flerta fall låg boningslängan
vid norra sidan. Den modernisades noga
så att det nu blev sommarstue i stället
för härbärge och en eller två sommarkamrar
mellan sommarstue och förtagan vilken
senare låg mitt på gårdsplatsen boningslängan
mot gårdsplatsen. Över förtugans dörr sattes
det lika som förr ett halvfrunt holmejölsfönster
med in mellanliggande blytak till att inhugga
till egaren och hant kvinnas intriader och arbet.

Från förtagan rikom man i dagligstugan i
vilken numera det ej var det gamla högåret
och ej heller någon hemlighetsräning. Denna senare
ersattes med vackert utformade trädgårdssänger
vilka ^{tade} ^{varkort} ^{var} ^{exi} voro ^{vara} ^{vara} ^{vara} ^{vara}
varkort utkurna ^{T. exi} ^{vara} ^{vara} ^{vara} ^{vara} ^{vara} ^{vara}
som bestäcktes av
skär, blomkrukor os. d. se faksid. 149 i S. K.

appel.: I stället för förmärke högåretsbänken
inväntades det nu mere en mindre kammar
i gårdens sidan den ^{bally} framme ^{högtid}.

5

7 denna kammar, vars väggar ofta var vackert oljämålade i fina mönster och med bilder över dörrarna allt ut förd av ortens malare men likväl satt mycket kravat-ten färg i rött vad man ville. ^{bättre} dessutom hade husbondes folkemitt sagt sälla här.

7 daglig stan, som också bebyggades av kvinnor till arbets rum för vattenad spinning och vävning,

Från

kommer likväl det länge bondet kvar med sin forborstbank - och bakkordsbank. Gåtebänken stod nog kvar in delar ännu, men är utflyttad för längtiga tider sen. Kakelugnen som eldades från köket i kull varma både orrummen. Ovanpå kakelugnen fanns det in vacker järublocks "schassa" med dörrarna mot kammaren. Här kunde man uppvärma mat, kaffe o.d. dessutom låg det ju alltid under den kalla vintern runt omkring naturstenar del s. k. "kakelstenane" vilka man tog i händerna för att varma sig. Galjor ttoas efter hand och brändes lades bero fegade och vackert ^{sm} sattes upp med.

De andra rummen var målade i olika färger och dörren och andra dörrar.

Stora kamrar och dörrar målades i olika färger och alla tider med litet och tunn panar snarare i rotte. Alle inom dörrotten var det en hel del som hade nu mera speglar och vissa väl gjorda.

6/6 varker vit strand sand som hemtades från
 Gislöv. Vid stora hägtidssidor och s. k.
 gillen bestriades de dessutom med halkad
 basbon. Fattades det klocka i huset var det gjort
 ett märke för middagsrolm skugga i eua förstret.
 När i gumbud med stugodörran var det en dör
 till "milkekammaren" som var under lasttrappan
 till vilken man kom genom en dör i förtägång.
 Här brevvisfanns oft krithus vari hitor o. förrvarats vartill i gängen var
 ifrån (från dagligstugan var det vidare dör ut till "över-
 förtägång") Storstord med sin öppna skorsten och den
 att koka mat på. Numera var ej baktungar
 här för den inrättade hammarsmedjans
 utan den var begge i nerderita köket vid
vani var i innanför rästräd att han stod en port till rökning
 en särskild korsten (aleds fingo bonings-
 långarne numera två skorstenar. I neder-
 sta köket var det ju också den stora in-
 murade kittellen och brävävningbräuningsred-
 skaps m. m. Bakom baktungan var det
 "Sulvhus" med sina saltkar och salt-
 "kova" (kar utkuppt i en stor bok eller eke-
 knöbb.) Den kolnau hade sin plats vid
 dina skorstenar. Från nedre köket
 var det utgång till gården genom ett par halv dörrar
 rätte förtägångs dörrar var nu heldörrar.

66) vid röfningen av flera gamla
borningshus uppförde fr o. m. sörent
sm 1824 har det påträffats hälft hufvud
skallar (sto) under mittan av salen och
andra rumsgolv. Sö till skapel påträffades
vid röfningen av östra delen av bo-
mijtlanzen i n:o 12 Fru Nåstad år 1825
mitt under salsgaljat en ovandel av
en ~~ett~~ storkalle vildgard. Lyxome kartan den
ut i en närbelägen torfgrav. Döjig kom
hem från Lunds Lazarit och ficks reda på
det torps den upp och nu finns den på Nordi-
ska Museet. Två liknande påträffades förr en 20 år
sm vid röfning av ett på 1700-talet byggd hus
i Västra Värmland. Detta två storkallar (ovem-
del) är i Trädgårds Museum. Libr nummer
fynd har gjorts i Lilla Markie.

De gamla berättar att man nergrävde
i äldre tider vid nybyggnad mitt under
rummen en ovandel av en storkalle gavte
en handkvarnslöpare med vilken sitt malle
av en mö på det att det skulle bli töntebö-
lyka i hatt.

Men kan tydligen ha sparat ett bönis
affor av en storkalls mat hans åttafata-
de häst. Slipper.

Tillhör efters märklistet. //

Tafta & samliga köks och "sulhuset" fröstr var det
inratta mycket starka järngallar.

Uthusen varo inredda på följande vis. Drän-
kammaren ^{var} alltid tvärt emot nedersta köket (de
pigor som hade utgång de hade rött sängställe i översta
köket) tvärt över gården till inrattat
längans gavel mot bominaslängan.

Deras kammarer var ju således också mit-
emat satt i rummet under ^{afto} Kustorna hade
sin plats de kunde således hitt höra ifall
det om natten skulle komma gjafvor. Upp till
dränkammaren kom ~~var~~ alla saknade eldstad
var det kusshus. Vidare var gårdens
slängar in delta i att det var sladegolv
på både sidor om tafteporten och logan
var alltid intill stall eller förlö så att
när lyktan sattes i "kyttan" kunde den

7 b)
lysa på båda ställen.

Stället inreddes i "stollrum" och (spelor) och "fågels" (ingång till foden). Kontakten var förr i mindre gårdar vid ena sidan i "ejestallen" varon nun på dörrn ställer fanns det sär skild "ko o stodela" med sina "bäss" och trädkroppar. I farahuset, vilket var på särskildt tills, på grund av det ideliga bekantska i snart de sago manuskripten (Tärhuset) vid ena sidan var förtjänstfullt att en ganska full av "smul" (fodrhaik) dessutom fick del i glömmes sonder ty annan fält ullu av om vintern.

I äldre tider lades alle hafft i uthusen av "flegor" flätade med fat pilör. De var sek aluer långa och tre brede samt för förliga de utav grove läktor i vilket det bogati häl och satt pinne i de liknande en bred steg som var fullflätad med röd.

Mellan logan och ladugolvet var det bygg en smedhus från tiden båda lejden na och med på mittet en tre alnar bred och en ab hägafalkning som kallades "lobylken".

Tu korselporten som numire ej kallas gadeporten

Ei de tider
var sa' bred att det gick lätt att köras i genom den samma ån dock det stod ett par vagnar vid sidan, numer är de mycket försmale att

81

Komma igenom med nutidens hantverk och

Vagnar om det är något vid sidan. Vid sidan att inkomstporten verdat ett i vägg i inmurad hundbo vid hörnstat. Matgården. På gårdsplatsen sätts bikhaven åmme mitt för dagligtugans fröstra. Förvaringsrummet hade en Brunnen vid sidan deraom. Den ursprungliga hade brunngjutning borta efterhand ersattes med trädpass "träpäste" vilka senare nu också förflyttat för fraktfria jernpumparna. Gårdsplatsens körbana från inkörsel portar upp till förstugodörren var väckert stensatt. Likaså tre almar brede gängbanor till stallen, logen o. s. v. För ovrigt var den inredd i fyrtakta upphöjde otte ej stenvalta sk. k. starkortslär. Utom gården mitt för holen men byggdes inhägnades det med höga väckra "studie" en s. k. "hessgår" varvidet också byggdes rädes starkar. Bikhaven och godtdal möjmidigen var också väckert inhägnad med stängselgård. Intervolut B. Engström ontalade att då han verket resande var i genom Söderland hade han där sett bondgårdar övers öster om faritadörnen varv avbrukta en väcker, ej tekn.

✓ veröft makwets namn och årtal och
Han sack att sedanne ej varit förmunt däru
Goranssons gård i ~~varbro~~ Södra
Virestad (samma gård var est
bildstensens lams) bär följande
inskriftion a' bjälken över fä-
styggelönnen:

"E U D beware här i en gäng
och utgäng nu och ~~att~~ al:tid.
DNA Gård är up bygd AF
N. A. S och A. T. D.
D. 23 April 1824

I norpars gård i Lilla
Ahlstaed står det över portlågen
dowans följande:

Up. B. Af O. H S o M N D är
1838

3 På ett naboställe där det sätts
rätt så lustit ut med alla
de många bikuparna som hade
var sin leknif ner i stucken
rätt upp och ner alla var
västra sidan. Om detta
senare var en tillfälligt het
eller kultur var sedan vet
jag ej. Dersutom rutt hör
i stuckna så långt i tak-
skägget över staldörrn att
blott lärmas här syns nedan
för taket.

3.

Gammal lantmätare Törn.

Inriktningens fjord är ut mycket gammalt namn uppkommet vid bon-
jan af jordens uppoddning vilket antags sätta ett inträng i den all-
manns betes area.

De som bosjade upp odda fjord
vid byarne voro da' hatae ut
af de nomad intresseraele och
inmite till skydd för sin oddling
inrösa (med stuggårdar inhägn
sin ny oddling) den upprutna jorden.

Härigenom har namnet inrös-
nings fjord tillkommet

(Enligt distrikts lantmätare
Malmborgs berättelse oktober 1937)

Utbrytnings gårdarne uppfördes.

3)

De som fingo sin jörl på utbrytningsgårdarne måste
 ju bygga nya hus och gårdar. De nya bygg-
 naderna blevo ej ränt i var tid vid ägra-
 humum praktfulle och statolika uppförda
 med alla bekvämligheter så att det blev
 för dyrt efter inkomsterna. De gamla rättade
 sig efter deras orditåv "man får lära-
 si & kryva inga man kan ge" eller också
 "man får ^{vila} näta morgn efter matäcken"

De nya byggnaderna uppfördes till en del av
 de gamla husen timmer för övrigt av ny köpt
 som kommit på sjön till syd kusten. Detto
 sista var ju nordlandstimmer och dessutom
 sjöbruket så det ~~var~~ ^{var} denna dag ofta en
 lika stark och fristomda det för över hundra
 år sedan anlände och mycket starkare än
 det nya i var tid.

Sedan timret var sammanköt till plattan
 der nya gården skulle byggas och grunden
 lagd uttill "syllertenare" (grunden) lagd
 av grästur som fanns på jorden var det på färdigt
 "syllertenare" (grunden) sammanköttes
 av de på jorden liggande rullstenblocken
 och grästurerna (rullstenblocken) var ju
 allt färdigt till ett bröga bygga dit
 nya hemmet. (som fik kvarbo i byn)
 Hela bygget förojskyddades att bevara
 de "uddrönne" (uddrovne) att få sina nya
 hem uppsörde. Det tog därför långt
 samfält i lag med att hugga timret till
 varje bmede och dräv var ju i de tider
 svårt kunniga och man må ju viss all aktning
 för deras prektinka sammankunng av
 timret vilket är både stark och billigt
 på samma gång. Timret sammanknugt
 varit ike så förelöts som vid varje tid

II). byggnadsfrihet der det bare skärs enkla hak och för resten spikas ihop liksom en pt packlåda. I de gamla byggnaderna är det helt annorlunda ty alla stolper ^{sia-le} med tyvar och skäle är stark sammankakade och sättet prinnade. Bjälkerne gör genom väggenarne (stolparne) på olika vis med utom väggen med ett s. k. ^{Dette är i}
 bjurhoved ^{ett är fört i dessutom fatt} ^{Björhuvudet fast} spinnades vid både sidor utom st väggstolpar
 med tre grova och starka träprinare och överprinarna tappades lejderna fast och björk lagts tappades lejderna fast.
 Sparrväcket sammankakades såväl i
 toppen som med huvbjälken och dessutom sammanknöpades. Derefter uppsattes det på leggor
^{vilka} ~~de~~ ~~varo~~ tappades fast i stolparne.
 Der de tappades fast i lejder och stolpar samt dessutom fastsatt med ett gräft hemma-
 med jernspik. ^{Denja länge varo i allmänhet 9 alnar brede} ^{3½-4 alnar höga med 7 alnar långa sparrar.}
 När allt timret var tillhugget och sällanerna laggsamma sattes sida efter sida och rester

III/

Samman kallades hela bygolanet till resägille.

Men för att få gilled mäte de ju fört genom att resa upp det tiohundra ~~gården~~. Tenvret förtjena det samme. Förtrestes de samman ~~pinnade~~
^{lägdes med pinnar}

vidr och gavlarne upp och samman ~~bands~~
~~Skulle drävid ut hylletta vara för låg lades det in stin till på deasug~~
med bjälkarne). När detta var gjort upp-
sattes ju sparrvärkts sparpar efter spar-
par och som sättes fast i rina tapphål och
dett sätta samman med sammanfälts sparrane
med varandra med "födleet och pinnats fast".

När allt var färdigrest bat åt efter mid-
sod över intalade Per Pettersson
dagin kom hja hemmet unga kvinnor
med en slöne (krantzbundn av grovt
och blommor. Det sammanslog då tre nio almar
grova laktun och det litet från ofra änden
sattes det ett tvär läkte. Hän hängdes den stora
krantn i mittun och de tre sma i tvär läkt
ändunna. Så nu var krans var upprust och
ägerm uppländs tollan
fast satt i mittun av lungan skulle brävinis
flaskar och glas till dina som varit högst
uppe i sparrvärket. Han tog sig då en redig
sup varefter alla ropte hurra för ägerm och

^{uttag från varet med och rest}
 hans nya hem. Sedan alla ~~pappi~~ i sparrväcket
 sätt in ~~syp~~ skulle glas och flaskor ~~och~~ kastas,
 av dem som varit högt upp och sittat ~~och~~ reser-
 kramna, mot golvet. Gick det röder vort
 det ett mycket godt tekun till lycka i nya
 hemmet. Därmed tvärt om ~~eft~~ de ej gick in under
 flaskbitarna förra ej röras mer ty de
 skulle vara hot för hajar liksom man
 hars tningar i golvet.

^{detta}
 gjort

Murarne brukade i fall man
 var säker om att byggkungen
 (ågaren) löjd efter takresmuren
 sätta upp en brant i sparrväcket
 i motsatt fall en "bobbe".

De jämteade med lo-storken (Eggan) vid
 verkoreparation (och bygge).

V/

Lördagen var tagen och huvudtunnanet beroende i
 Sedan flaskor och glas kastats till golvet
 plättades det ner igen. Nu, ty nu skulle gillet
 börja. Byggnaderna hade sandvarv i brum-
 ka med lagad mat bestående av dels vinfläck
 och färkött med stufning, längafisks och smör-
 dippa med sinapptai, ^{eller} ~~och~~ snart det viktigaste nu-
 liget grovt. ^{derförm} ~~detta mör bröd, ost, honung, kött m.m.~~
 Beragillet möste afstås

i den syrestra gården om det skulle ha ha
 lycka med sig. ~~Gårdar~~ Tider och

om det inte kunde lagas mat på den
 ny utflyttade gården måste den ju

börjas dit. ^{var det blott om byggmästarens} ~~spikade~~ ^{mjölk, grupp, mör, ost, kött m.m. vilket}
^{tillgåddes på gården.}

Under gillet sparades det naturligt
 vis ej på varje säng bravin eller torgfäl utan
 det tagits både helan, halvan, tertan, gräde-

klämmarna och resaren. Efter att skulle det
 också offras mat till husets isynelhet
 gröt till husets s. k. "husrä".

Om detta kunne vi ju tydligt spåra ett
 från medna tiden häntas manne brak om
 att give husaffer ^{också}. 310 i S. K. ^{först uppt.}
 Efter som ~~det~~ ^{jag} fler oflire ställer senare hörnt
^{lynd för i . . . hatt (ito) skallert}
 omtales hänte ben. Kan man ju ej annat hänk,
 än att det skulle vara ett adins affär.

På höstus skulle det ju också lunnas litet
 skumm såd kvar till ~~vord~~ ^{"norrskytens hatt"} (Adins hatt)
 Affret måde således vara för att det skulle
 bli tantibölyka och välgivelse med grädan.

X varit begravda under golvet.

VIa e
 Hela gården var nu. Finningen,
Sparvärket var nu rest till nya gården,
 vi se då att det är lika långt mellan varje
säväl på bostäder som i stuga
 par spar och vägge i stolpe. Afståndet
 deremellan är på tre alnar och detta kallas
 ett "spennehus". Vargen väges spenne afdeles
 ytterligare av ett "siale" i två delar som kallas
 "Schyddel". I hela gården är det mellan
 bjälkarne ockra tvéalnar med undantag
 i lötängen där det är nio alnar mellan
 bjälkarne i "loen" och efter det samma
 i "logolled". Till gungöld sätter man byg-
 karne längre ner "på sparrväret än på andra
dock i stuga att de ej märks av hästar vid pleyttröbvet.
 ställen där man kan gå rakt på läftet under
 huvudbjälkarne. Dessutom är det ett bjälkarvad
 stöd inom väggen på logan mot sparrväret
 också är bjälken över "lobykkri" mellan logan
 och ladugårdsväggen den gröfaste och starkaste
 i hela gården. På det andra sparrväret sättes
 huvudbjälkarne så högt att man kan gå rakt på läftet
 under den på läftan.

Daperna efter resen gillt sattes det "stavar" i alla
 alla vägga som skulle klinalas, och dessutom lektades

^{VI} sparrväcket, vilket nedrist öktes med en
 skalk så att det kunde spikas trådelen
 utom murun för att takräcket skulle kunna
 gå ut över väggen. Gavelspiterna ristades
 i äldre tider eller också sammansvetses det dock
 av artshalm som trädde mellan stavarna, senare.
 I senare tid kläddes liknäl gavlarne med brändor
 och i nuvarande tid är de ju ^{murede f. p.} att brändgavlar på
 många ställen.

"Hylltan"
 "Hylltan" mellan stall och lo märts ju också sätta
 på sin plats innan väggene uppklinades lika
 ledes var det med "lobylktfjel" ^{och ditt} "medbylkor,"
 som hade sin plats under ovan nämnda grova
 bylka mellan lo och logot "dettutora" varle
 man även spika fast tre eller åtta längt fyrfaku-
 liga bräde glugge på "skalen" mitt för lo och
 ladugölf så det kunde lysa och lufta dit in
 ty glas fönster var ju ej bra här ty det kunde
 bänder slas och
 komma i raden och gråa haelle.

Högtunnat jordbruk var sättet på sin plats tillsammans med ler framkördes och upplades i 30 till 45 cm höga och 6–8 m. diameter. vid flera ställen om bygget sådant kunde vara nära tillhands. Det var av stor vikt huru dant leret var, det skulle nödvändigtvis vara riktigt tät och jämförbar med ^{stenbröj} sand eller ^{jord eller} som är ^{kyrka} varav merparten blandad. Mycket bra var det likaledes om det var så pass torrväder att den kunde bliva riktigt genomtorkad så man kunde tömhetlöst ^{kyrka} leda klumparne ^{efter att fört di större i blötningar} sedan ^{dagen} kastade ut i trädgården ^{utan att} där den skulle åttas. När leret råtunda var färdigt såg man en hel del vattur på det samma varefter ~~och~~ ^{fram} några mindre pojkar skulle rida fram och åter i lerbanan. Nu tills den blev som tum och mycket lervalting varefter det kastades en del "baks" därmed menas kort halv s. k. språngutläggts och rätt var ju bakt. Ny längdlinje var odelatlig liksom agnar eller hackelar och gammalt takhalmar ^{byggnad} (horn halmar) drogs. Sedan halmen på kastats till ett visktvättum det fick nödvändigtvis vara rätt för mycke eller för litet mäte pojkarne invid rätt hälstar och rida fram och åter på alla fors och tvärs så att halmen kunde bli jänt och väst in i bladet i allt leret under det vattur sätts efter behov. ~~De gamla raderna~~

VIII/

~~Eftersom~~ hade särkilt tekniken ^{de som öllas var fördig} skulle vara i orden
 att ~~upphördes~~ att när man tog en "növeler" och krammade sam-
 man och åter åppnade händerna skulle leret klibba
 just vid alla fingerarne och likväl hålls väl i kap,
 de avbränts. Da leret ~~var~~ av de gamla förskräckta varer
 prima avbränts åltminne veredter leret sammans
 sättes och jämnaades samt överläcktes väl med halm.
 Såda den skulle nu ligga så i mindst några dagar
 för att gåra och segna ytterligen. Alla lerbanken-
 na övergängsoförlitningar och ordning på detta vis.

Undes liksom att leret gjordes i ordning halm-
 nötjölja. Täcktes halmu längarna. Tidigt i morgon kom
 man töckte ^{på halmu gung} den lundade täckaren med sin "Täcke ^{Vrake} tappo i"
^{flickman stram} handen och ett gammalt läderstövelskalf
 på ryggen i ett band över ena axeln och under armen.
 Det ^{tappo} var sammansytt där det av spetsen fram ihop
 och här sattes tre stycken ~~teknider~~ eller "täcke-
 knive" som varo hemmamittde av en däckig
 hemtunge, ^{eller ut givde av hemmamittde tio.} En lagg steg restes mot längans
 takstal vid tredje sparren från gaveln ^{med borrhde hål att insticka täckepipan under} i vil-
 ken det satts ving "vingraker" som skulle stödja täcket.
 Täckaren fick två starka reptaq med vilka han
 plättade upp ^{nå} ryggen och fast band det ena
 vid gavelspitens det an dra i tredje sparrpart
 (drixfirén). På vindeskön fastspikades det en
 bråda som stod i samma lutning med stege.
 Här fästeq och brådauskant lades nu tvärslegu

* Anna
 bråda som
 var tre
 spänna
 ellervis
 almar
 kallades
 ett. "Sti-
 tag!"

och bland fast med båda repen var efter den
~~stekades~~^{IX} runt upp till takkägget höjd. Trä-
~~eller täckstekan~~^{II} steg maste vara gjord av tre tivalnar längs
starkstråd som sammans höllas med fyra träröd
på ett lagt avstånd från varandra så att de läke-
ren gick på det nedersta och skulle han kunna vila
knäna, på ^{stigeräcket in} vilka han bunde med putor, mat
det andra. När var ett färdigt ett böja
takmästare av första "stöt". Läng "hatnuskärra"
^{i början renar mäst den här upp till} upp stök med en tyfria bill starkaren som täg på
gick på träröden. Sedan sker han med kniven
av bandna på ^{samt brölldet och flagnade den varefter han} "karre" et
gungar och vandl den om med händerna samt
kastade ^{allt} adagelikt på marken. Det första bandet
(bindet) skulle ju vara takkägg och därför måste
det hängas mycket om rörsfält ~~och~~ det och
villade mot träröden överst vila så
att det kunde bli riktigt jämt. När det var
färdigt jemad lades länga ranka ej förgrova
tärkekäppar ^{av pil eller hattel} på hatnum och fastbands med
tärkevirrar i de underliggande läktare. Fatt
Tärkevirrarna varo irstkott av röpil ^{och i} ~~och~~
åldra tider skulle de vara val vridna ^{och i bland anna kokta i vatten}

så de kunde vara hållbara, dessutom frigo
 de ej vara skurna för lång tid sedan utan
 blott några dager i förra året så de blatt varo seg-
 nade. På detta vis fortsatte föntrattas det
 "bån (lav) efter bån" tills stiget blev färdigt.
under tiden revs och täckastacken rullades in under verklagen hafte hela tiden.
 Det gick ett lav halm till varje lekta underan
 tagnades det översta som blott till viktet
 ej tagit halm men i stället bands dit två ra-
 der häppor på sida lavet så att detta var bau-
 det fast i två lektess. När stiget var
 upptäckt tog täckaren sin takklappa
 och en täckekniv och medan han
 skar med kniven håll han med andan han
 handen ^{täckevraga} täckeklappan på halmen efter
 att fört hava red halm änderna raka
 med in riva. På savis skars takstiget genut
 uppifrin och ned medan ^{täckery} undan för undan
 tröllade ^{täck} tegn nerat igen. När takstiget skulle
 skäras band ~~två~~ täckarna in snor från vindskeden
 till röta tegn för att det skulle bli verkert. Före
 detta vis fortsatte nu sti efter sti tills allt
 var täkt. Vid andra sti et begagnades en slags
~~två~~ i stället för brädan, som lades uppåt det
 färdiga taket ~~steget~~ tegan flyttades de tre spjuren
 lägre bort.

Tak som täckes kråkedagen
 (förla medanhet efter sommar-
 nyet efter Sibertius 27 April
 blås ej av taken av,
 ej häller av väder riva.

Var tekniken var fullbordat ryggades
huset med endel avfallsbostet och den ovan
på bådes del ^{ans} med en halv ~~me~~ mellanrum
ett ekerrygg träd vilka var uppställda och
borrade i översta sändan för varje person
de sammanklätts med en brävpin.

XI Klinsyretet skulle nu gå av stapel och de som upp-
budades ^{brya} att hela lagets drängar och pojkar att till en
bestämd dag beröva sig med väggarnas lerställning.
De rikaste järnslabbanas varo också med ty blevo
de ej annodade ansäga de ej förmåmade. Fötterne
parrade sig runt på om par av vilka en stod inne
i länget och en utanför varje schyddel.

Drängarna hade att bärta leret fram på bärbor-
var och att lägga på respektiva leverbord som
varje pojke hade uppställd intill vid sig så att hon
ej skulle behöva börla sig undan ner till föden ef-
ter varje lerklunt. Då leret var väckert
upplagd både ute och inne vid varje pojke tag
bådliga pojken med sina upphavna båda händer
på en gång var sin lerklump vilka på en
gång skulle sammansmälkas om samma
stavar ~~stavar~~ och med det samma vridas runt om
stavar ~~stavar~~. På detta vis smälktes det lerklump
efter lerklump ihop om ~~ett~~ stavar efter
stavar så att till sist var ju hela "schyddeln"
färdig. På samma gång lerklumparna
sammanslog och vredes runt om skallte
klinen ska ha ha en egen rigtig sätt väggen

fick sin rätta form och tjocklek ty del
 XI
 dugde ej att senare "klappa" på några
 större terryska tyda lastmedj vid
 torknings och avfatt föl och då blev
 de begrinala ^{desutom skulle även med händerna platta till.} som klenat vagnar i praza.
 Ifall najor ville starva och ej smälka levet
 på en gang ihop och vid det riktet om
 stavarna kunde det ju, fast ytterst sällan,
 hända att hela "schylolen" ^{begalavets} norasade
 då de blevo mycket begappade.
 Bortat eftermiddagen kommo alla byens man-
 na för vilka hade var sin skerpriössade trädgaffel
 - i senartid varo den kolda med ett fjärils-
 bunt, med vilka de färapatrade näpparna genom att
 skäppla dem på sidorna. Efterat ordnades
 "overdrömmades" ^{manuvis} vagnarne med en "svintos-
 lyte" som dappades i vatten var tera uppröjt
 till ^{till} att det var en terrvägg. Denna samm-
 ning mätte det på passas med i några dager till
 vagnarne varo torra. Eftersom vagnarne torkades
 sattes in i också letet så att det blev en öppning
 eftersåt av cirka 3-5 cm i varje vänkant vilket

XII/ om några dagar måste fyllas ut med hela innan väggen blev riktigt torr och svammat till med väggen. När väggen blevo riktigt torra skulle de väl kalkas ^{utvändigt} med slagen kalk som var förturad i hällor vara förtyrk.

Dessa hällor skulle vara bränd med torf eller bräne, ej istå i senare tid med stukal, och sedan släkt till mjölk. Sedan skulle kalk mjöllet ^{blanded med nägot vatten} platt med kalkkollar i en kalkbänk till kalken blev så stark och seg att den kunde bärta ett munstegel på vilken det smetats kalk på ena ändan och upp ^{stukets} platt mot undre kanten av en bjälka. Var ej kalken så stark att den då kunde hålla tegelitmen över under bjälken måste den ytterligare bearbetas.

Sedan klincväggen blev kalkad med brevpjägar med tun kalkt sådan tun kalk satt den på i många år utan att avfalla. En gammal annan man berättar i är att han som varer i Fr. Kiblens ^{attid} aldrig sett kalken åter avfalla på äldre väggar av kalktor ^{kyrko} från ^{geared} ^{stugan} ^{lägenhet} till den gärd i Fr. Kiblens omkringliggande kulturlängan till Lundsvärs länga är byggd

för snyggt.

XIV

Den gamla man, som berättat ovanstående och nedan om talade klinegille, vilken är därför flera år sedan tillade efter att att "om de böne appönde klineviggjene på detta visor sien hält tag och po hufvud och o hälkedle viggjene so sto di ni li domme da a en da li för de ggiore ente nad om di va allri so krogede di ble der i alle fall, de va ente som di nya muraide viggjene fördi va lundagva som rätt som di sto altrior vackert so pladiskolde rätt nor hiesom en möjbladde. Och skulle de ve den syndre sian sal och regn om vintern ta fört ^{hört} högt, do skulle de klä viggjene vackert me länghalme o spika tåkekappar ^{sadd} so udumpo so di ^{tadd} i vackra ruder o so nade jö i alle fall vackert verkrare ud ende patstolaja muraide viggjene."

~~Herrn~~. När en långt eller gerd uppklinades av legas
 ungdom kallades det ej arbete utan det hela
 var ett klinnegille som skulle være färdigt
 för dagsp och stata med dans på natten.
 Det börjades ju tidigt på morgonen och arbetades
 obrottet tills det blev färdigt med avbrått
 endast för mattra. Första målet var ju lille-
 middag, ty de skulle få bättre lycka. Dagen erbjöllt på
 festningsmøge. Lille middagen bestod av rökt
 smörmat med ost och färikött samt torsk och
 brämvin. Middagen var det "syddergröds-
 välling" (krongrödsvälling) kött och rörap.
 Efter fullbord klinnen blev det bröd smör och
 harkepyttie. Meden så man name, som också
 fick av sittnande rätt, putrade vajgurke
 grigo upp dommen hem för att tvätta och
 kläde sig till stora fröjdern ty på kvällen
 skulle ju tonårslyckan i dansas i
 nya längor med spel och dans i klokkare.

XVII

görlm som det kallades. Så snart nu
alla varo återkomna till de ^{gemen-}
samt ~~de~~ soppa hokt av den feta gatan.

(odens gatt^y). När målliden
var slutad upptäckte byggspelemannen
sina later pⁱ fiol vilka varo rödha-
tt särskilda byggmästelater som j^{ag} gⁱ
kan göra reda för. Under dansen hörde det
sade gamla Per Persson från Mjölby
likväl aldrig glömmes längdansen vilken
gick till det gamla hummet för att hända
hett och tante belyska till nya hummet
Den utfördes på ^{sa} vis att under det spele
om dansande före i delen
mannen spelade en dansmarsch på och
sig undanman par om par vilka hoppa
varandra i händerna och ordnade i en
längre raka danssäck nu längdansmarschen fram
till byggen. Det främste paret bar på en
trästäng en i formen av en blykappa av långholm

XVII

grönt och blommor sammanklätta krausar
var i de i byggnadsgårdar skulle henta
lykta med till nya hemmet. I alla gårdar
som beräknats danaades ett varfrunt efter
välket de blevo gjorda manar brävio
och flickorna öf. ^{eller vis} Sedan rikk sedan åter
till nybyggda hemmet där lykta midanaades
under väldiga glada toner en tid utat
natten.

Nu när allt var väl ordnat bjöds
det på vita rätter som bulle' av längs-
fisk, potatis och kaktusnaps i s'm of-
ter följdes av södergröden. Att det togs
snappa undermållide är ju givet. Deras
namn var i näst ordning "helau, toskan
halvan, tertu, billgrenarna. Stora & lilla
manasse, grödeklämmarne" och till sist
resaren. Efter att haft sörjart en tagen
matta brävio tyder man jo att de skulle varit allt
deles arediga men de gamla saade att de var ej
så med det hembyggde bräviuet ty so

XVIII

det det hörde man aldrig att de blevo galna
och för överrakt skulle det vara mycket godare
och ej sa' rustgjifande ty det var ej frukt-
alja i det.

"Skrammelhöldan" var belägen backom ena ut-huslängan byggd som en "lada" så att taket färtalte ner över och dess yttervägg var blatt en alu hög. Utmed rätta längan var det in i gäng ^{opta} ofta utan nagon vägg men i bland dock vägg och dörr. vid ena ändan var det alltid helvägg. Här förrvarades en del lantbruksredskap och karrar.

I bland var "Skrammelhöldan" byggd särkilt litet från inthutu. Den bestod då av en hukuläkt takstol som vilaade på nagsa i marken laggda grästenar. Den hade gavlar i bräde anche med en dörr i ena ändan. ^{De} ^{den var sör byggd kallades den hjelm,}

vid större gårdar byggdes det ofta ofta en "hjelm" inne på gårdsplatsen eller också utan om. Den liknade till alla delar en konservikest långa med undantag att den saknade väggar och "räke". Väggslannarne och snedträvarne stod på större grästenar. I "hjelmen" lades det sällan hantur liksom i stak med rotur utat.

Brunlägganden.

Detta gamla lagatunnen fanns det om vrigspullen lypte
brunnar. Där växte ställen där det är därför spålen växer
kunna de vara ända till 24-30 års ålder. Detta
gamla slags brunnen var en allt läggdala utan
abuggningar men sprängda och grävda ner vilka
var ända till över en ålder i dessutom varit alldeles oar-
betade man likväl sa väl sammanfagade att man
absolut inte behövde brukta för att en jämnad brun
ej varare endast de översta lagarna var byggda unge-
ket utöver sig.

Detta är brunnen som hette grävras brunn i allt ifrån
vis person som var kändlig för sitt rökt att utgå
vattens. Han lagde också ekar en kilometer bortog den
vilkun myntvis i två skattar i sitt kretsparti
av vattenpumpen. Denna pump kom från norr till en del
i den här. Sedan tog hägerstenen av den gruvan
som bröts vid den här järnmalmen i varje östra spolhus
och var den grömmen i varje hand. Därmede sättes en lärna
sa att det med detta hägerstenskattens företräde rakt
i jorden. Detta företräde var att jordens hem förtalldes nu
grund om plattan där man önskade brunnen.

M 10534:36.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Var det nu ca att dlet fanns en vallar adras bor
 Jaell den gäddt spetsen av sbo slag mullan ha
 resat sig uppmat magen
 att detta bräts stay röde mullans häll handhuv
 fall mat rino lar. Jag har en sang i ett dett otto
 och öres tra som man slägg svinet var en markhely
 att ne grunne av sig sitt vete vora i sitt
 föreelte förl världzigen fanns detta vallar olle
 Gangen upphie ha en hög! ha blekt! & almar! :
 ofvits och just i den kullen av bauerns zon slägrutan medde
 vallan!
 Där det nu fanns vallar sa gränds delju
 stat. brunns. Brunnen male vi grävas rutt
 stor i markrit den gangen det den lades av grätenur.
 Att jorden male vi sedan där blev dijpare histas upp
 med en d. R. "Slenving" med vilken åren de
 stora tunga grätenuror var hittades nära brunnen
 var fördig grävd. I nosen men boygade att läg.
 Ja bauern lades ditt alltid. Vissa sidor att
 kors i baueren all skebuid. Detta ske bräts kord
 är tydligare att vid skepligt bräp. Sedan byffdet bräun
 min. so att den var rätt mala bauern men utvrig gal
 lig i satt den ha medes var nyskot ~~och~~ ~~om~~ ~~om~~ ~~om~~ ~~om~~ ~~om~~
 rakt intor därmeder. Sedan byggdes den över sig ejus
 va att den i förd ytan var kruppat halvets så illan-

Beskrivning.

De gamla brungravarne hade ett säkert
känne när de bräffade vatten och först sade det
mycket ofta. En br gammal brungravare i Lille
Åhlada, vilken ju som nu låg där han var mycket
gammal, hette Thomas Gustafsson. Han var född 1800
är sedan och grävde morsars brun djupare. Trots
att den låg på en ståt höjd saade Thomas att
"vann" skulle det bli. Sill vid kom också vatten
så hastigt att de trots ådrian tillstappades med
ärthalm och vatten försjönt utdrogs hande
han knappats så tid att bygga brunnen.

¶ Alla gamla brunnar här det i gamla dagar
varer ~~ett brunnshot fyrkantigt brunhus av trä och drovor~~
^{förtunat.} i brun gång. Den sats som funnet kvar
i häradet är avbildad i S. K. sid 165. Senare
~~eller samtidigt och förr drogs järntrum upp med en~~
handilång. Förne brun gångens bild hade ju likom
i senare tid vallacet uppdraget med en särskild
brunkrog. Före 50 år sedan var det allmänt
träpumpar vilka köptes av kring körande Göinge
Detta varo ju lätta och bra att pumpa upp vatten
med men hade den alägenhet att sonder flysta
under utränta vindrar trots att de surrats med
knodda halm band. Detta gjorten skulle också
allt som oftast eller snart nog om iret uppdragas
med en tjärte krek och tönytarras med hör
samt talfjas annars slappa de och mäts varje gång
spändas. Numera är det överallt uppställda fräsfri
järnpumpar i vilka dock aldrig vattenut är
så godt som i en frisk dö och dagligen brukas
träpump

Sednart pumpar började att användas mäts brunnen
täckas med ett tätt dök vilket för det mesta var
av brädor men någon gång var brunnen täckt med
en stor stubbe mölle kvarnsten
^{uppsättningen}